

1 december 2024

En reflektion mellan Sketis och Selma i vredens tid

Det har blivit dags att skriva årets sista månadsbrev och det är då naturligt att fundera över vad som präglat det gångna året. Kan vi se några tecken i tiden? Förra årets höstmöte bar temat *Andens viskning i vredens tid*. Vredens tid. Tyvärr är det en benämning av samtiden som fortsatt är högaktuell. Jag tänker inte minst på den amerikanska valrörelsen. För ett ögonblick kring det första attentatet riktat mot Donald Trump såg det ut som att tonläget höll på att bli ett annat. Men snart var den uppumpade vredens retorik tillbaka med ökad kraft från såväl det ena som det andra hållet i debatten.

Vi hade sedan tidigare vant oss vid ett Amerika som präglats av rädsla ”The Culture of Fear”. Är det nu än mer talande att benämna klimatet i USA som Vredens kultur?

Ett närmast komiskt, men på samma gång talande exempel också i Norden, är att så kallade *Rage-rooms* numera är en upplevelse i raden av andra fritidsaktiviteter.

Att besöka ett *Rage-room* innebär helt enkelt att man mot betalning får slå sönder saker i ett avgränsat rum. Längden på besöket och vad som står till buds av saker att slå sönder är beroende av hur mycket gästen betalat.

Finns det tillfällen då det är motiverat att ge utlopp för sin vrede och andra gånger då det är rent skadligt?

Innan vi fortsätter reflektionen över människans vrede och vad den leder till ska vi öppna Bibeln och se på några exempel på vredens plats i den stora berättelsen. Där finner vi exempel på vad som kan betraktas som helig vrede.

Vi börjar hos profeten Amos. I Amos bok är Gud riktigt arg. Mest arg är han på sitt eget folk, det som har fått så mycket av vägledning och stöd i hur man ska leva, vad man ska göra och inte göra enligt Guds vilja men ändå går helt andra

vägar. Framförallt riktas Guds vrede mot ledarna som har överträtt sina befogenheter. De roffar åt sig av sådant som tillhör andra, de litar mer till sin egen mänskliga makt än till Guds. Till och med högtiderna och gudstjänsterna överskuggas av orättfärdigheten. Profetens moraliska plikt tar sig då uttryck i vredesord.

Amos 5:21-24

Jag avskyr era fester, jag hatar dem,
jag står inte ut med era högtider.
När ni offrar till mig och kommer med era gåvor
vill jag inte veta av dem,
jag vill inte se åt era offer av gödboskap.
Låt mig slippa dina psalmer,
jag vill inte höra ditt strängospel!
Men låt rätten välla fram som vatten
och rättfärdigheten som en ousinlig ström!

Vad är orsaken till Guds vrede? Ja, bland annat det som framgår några kapitel tidigare i Amos 2:6-7:

Så säger Herren:

Brott på brott har Israel hopat,
jag vill inte dröja med domen.
De säljer den oskyldige för pengar
och den fattige för ett par skor.
De trampar ner de svaga
och skuffar undan de hjälplösa.

Andra vanliga orsaker till Guds vrede i det första testamentet är då folket vänder sig till avgudar. Om jag parafraserar det återkommande budskapet skulle det kunna uttryckas: – Varför sätter ni ert hopp till döda ting som varken kan lyssna eller tala istället för till mig, den levande Guden, som ständigt talar med er.

Ett liknande exempel är att det judiska folket i olika perioder högre än allt önskar sig en kung. Gud har sagt att ni inte behöver någon kung eftersom Gud är Gud. Men avunden över andra folk med sina kungar blir för svår att bära. Att en kung eller kejsare i stort sett alltid innebär en tillvaro av förtryck och oskäligen skatter tycks ha gått dem förbi.

*

Genom uppväxten har vi fått med oss olika bilder av vem Jesus är och hur han agerar. I min egen uppväxtförsamling var det en snäll Jesusfigur som

presenterades genom söndagsskolans berättelser. Inte sällan på en flanellograf, vilket jag för övrigt fortsatt tycker är underskattat som pedagogiskt verktyg.

När jag i sena tonåren började läsa evangelierna i en mer sammanhängande följd kunde jag många gånger slås av hur ofta Jesus är arg och hur mycket han klagar på människorna i sin omgivning. Det är inte minst tonläget mot det politiska och religiösa ledarskapet som tenderar att vara högt hos Jesus. Ett exempel ser vi i Markus tredje kapitel.

Markusevangeliet 3:1-6

Han gick till synagogan en annan gång, och där satt en man som hade en förtvinad hand. De höll ögonen på Jesus för att se om han skulle bota honom på sabbaten; de ville ha något att anklaga honom för. Han sade till mannen med den förtvinade handen: »Stig upp och kom fram.« Sedan frågade han dem: »Vad är tillåtet på sabbaten, att göra gott eller att göra ont, att rädda liv eller att döda?« De teg. Då såg han på dem fylld av vrede och sorg över att de var så förstockade. Och till mannen sade han: »Håll fram handen.« Han höll fram den, och den blev bra igen. Men fariséerna gick bort och började genast överlägga med Herodes om hur de skulle röja Jesus ur vägen.

Under Jesu tid fanns det flera pågående debatter bland de judiska rabbinerna. En av de hetaste är den vi dyker in i genom den här texten. Vad fick man göra och inte göra på sabbaten? När två olika bud krockar, vilket ska då väga tyngre? Här krockar budet att inte arbeta på sabbaten med budet att rädda och bevara liv. Jesus tar återkommande ställning för att sabbaten är till för människorna och inte människorna för sabbaten. I det här fallet innebär det att han utför helandet även om det är sabbat. Vreden riktar sig mot de lagiska fariséerna som blivit så förkrympta i sitt sätt att leva att de inte ens kan svara på den mest grundläggande frågan. Vad är tillåtet att göra på sabbaten. Att göra ont eller att göra gott? För mannen med den förtvinade handen blev Jesu vrede en öppning till helande och nytt liv.

Ett annat exempel på ett helande finner vi två kapitel tidigare.

Mark 1:40

En spetälsk kom till honom och föll på knä och bad: »Vill du, så kan du göra mig ren.« Jesus greps av vrede, sträckte ut handen och tog på honom och sade: »Jag vill. Bli ren!« Och genast försvann spetälskan, och han blev ren. Jesus skickade bort honom med en sträng förmaning: »Säg ingenting till någon, men gå och visa upp dig för prästen och ge det offer för din rening som Mose har bestämt. Det blir ett vittnesbörd för dem.«

Men mannen gick därifrån och började tala vitt och brett om saken, så att Jesus inte längre kunde visa sig i någon stad utan stannade ute i ödemarken. Och det kom folk till honom från alla håll.

Det finns en intressant nyanskillnad mellan avsnitten i Markus. Vi har lite svårt att se det i den svenska översättningen, men om vi går till den grekiska grundtexten ser vi att ordet som översätts med vrede i kapitel tre inte är det samma som på det ställe vi just läste i kapitel ett. I det senare exemplet gränsar ordet åt medlidande och har sin rot i ordet för magen. Ungefär: När Jesus lyssnar till mannens nöd känner han med honom på ett fysiskt, närmast brutalt vis, med hela sin mage. Det är som att tarmarna vreds om. ”Tarmvred” bär såväl en bildlig som ordagrann mening. I bibliskt tänkande är känslorna associerade med just magen. Tänker gör man med hjärtat, känner gör man med magen. Att känna vrede, till skillnad från att vara oberörd eller likgiltig, är ett uttryck för identifikation och medkänsla.

Ett annat ställe där samma ord används är i Matteusevangeliet 9:36. ”När han såg människorna fylldes han av medlidande med dem för de var illa medfarna och hjälplösa, som får utan herde [...]”

Vi vågar nog se mönstret. En medkännande, medlidande Gud i första testamentet, och Jesus i andra testamentet blir vred när gränserna för sanning, barmhärtighet, godhet och rätt överskrids. Vi kan tycka att det är lite skrämmande med en Gud som blir vred men vilket är egentligen värst? En distanserad, likgiltig, avmätt Gud, som inte bryr sig om människors agerande, eller en som faktiskt reagerar?

Frågan vi kan ställa oss när vi ser att Jesus blir arg är; vad leder Jesu vrede till? Jesu vrede leder till helande och upprättelse.

Problemet är inte att vi blir arga. Det vi behöver fråga oss är vad som är orsaken till vår vrede och vad den leder till?

Jag har svårt att se att valrörelsen i USA bidragit till ett helat och upprättat folk.

När vi ser all vrede, alla hämndbegär, all oförsonlighet i den tid som är vår behöver vi hjälpa varandra att urskilja vilka reaktioner som är rimliga och hur vårt agerande kan stämmas i Gudsrikets tonart.

Vi ska nog vara glada att Bibeln kommit till i en orientalisk kultur där känslor och temperament är mer självklara än hos oss svala nordbor. Det är inte så lätt för oss att hantera det här med vreden. Om man dessutom är uppvuxen i en vadderad

föreställningsvärld om att goda människor aldrig blir arga blir ju saken inte precis lättare.

Jag tror att vi måste se att ilska inte försvinner så enkelt. Den omvandlas. Har den inte ett naturligt utlopp kan den till slut omvandlas likt en inkapslad tumör eller explodera som en bomb. Det där med rage-rooms kanske inte är så dumt ändå, även om det för de flesta av oss troligtvis finns mer naturliga metoder att ventileras vredens.

*

Ökenteologen Evagrius placerar vredens bland de åtta lasterna. I boken Himlen mitt i öknen resonerar den tyske benediktinermunken Anselm Grün kring Evagrius lära om vredens på ett mycket målande och inlevelsefullt vis.

Vredens last visar sig i att vi för ständiga samtal med oss själva där vi grälar intensivt över andra, ondgör oss, fördömer dem, pekar ut deras svaga punkter i förhållande till oss, gör ner dem, blottställer dem och låter dem bli till åtlöje. Evagrius räknar upp de ingivelser till vrede, i vilka vi riktar beskyllningar mot andra och misstänkliggör dem på falska grunder. ”Han anstränger sig ju inte. Han lever fullkomligt bakvänt.” Eller vi förbannar honom och svär över honom. Vi föreställer oss samtalsdueller, vi låter ilska och bitterhet blossa upp för minsta småsak eller vi tänker ut ord som skadar. Vi försöker också motivera varför vi inte bör försona oss, utan tvärtom har full rätt att träta. Om vi slår vakt om den sortens ingivelser, förtärs vårt inre och vi blir bittra, griniga och aggressiva. Vi blir negativa i hela vår inställning. Vi stiftar ständigt oro och söker att få vem som helst som vi först har framställt i fantasin, som motståndare. Vi betraktar hela vår omgivning på ett fientligt sätt, reagerar vresigt och aggressivt och skapar oordning i allt omkring oss.

Hos ökenfäderna har vi överlag svårt att finna stöd för att ge utlopp för vår vrede – annat än över den egna synden. Riskens att det är mina egna tillkortakommanden som triggas av en annan människas sätt att vara, tala och handla är så uppenbar att vi nästan alltid gör bäst i att tåla. Förebråelser och anklagelser, även falska, tas emot som något som främjar själens mognad. Ja, den enda gången Abba Agathon säger ifrån i raden av falska anklagelser är då han anklagas för att vara en heretiker, villolärare. Om det vore sant innebär det att han skiljs från Gud, och han vill inte skiljas från Gud. Gränsen tycks dock gå vid det egna livets teologiska övertygelser. Att ge sig in i debatter med meningsmotståndare innebär en riskfylld övning som riskerar att äventyra värden för den andre. Dessutom utgör debatten en uppenbar grogrund för

andligt högmod, vilket är den svåraste av alla laster att komma till rätta med, och som i förlängningen inte sällan mynnar ut i vrede över andras oförmåga att se sanningen lika tydligt som jag.

Vi kan alltså enligt ökenfäderna inte med självklarhet följa Jesu exempel och ge utlopp för vreden, om än vi menar oss ha goda avsikter.

Med det sagt kan vi samtidigt inte bortse från baptistpastorn Martin Luther Kings konstaterande: ”Den stora tragedin är inte de onda människornas brutalitet utan de goda människornas tystnad.”

Med Predikaren förstår vi att det finns en tid att tiga och en tid att tala. Det är skillnad på att vara tyst och att vara stum.

Ökenfäderna svarar ofta med tystnad, men de är inte stumma. Utifrån öknens vishet kan vi luta oss mot begreppen *apatheia* och *akedia*. Det första tillståndet fångar ett slags helig likgiltighet och bekymmerslöshet medan *akedia* istället innebär ett tillstånd av stum bedrövelse.

Eller som Samuel Rubenson definierar begreppet i boken *Tankarna*:

”Det handlar om den lidelse som på grekiska och latin kallas *akedia* eller *accidia* och närmast betyder likgiltighet, leda, känslolöshet. Jag kallar den missmod, livsmodets motsats. Erfarenheten av att allt blivit meningslöst, att det ändå aldrig kommer att gå.

Bibeln ger många exempel på att vi som människor kommer bli upprörda – det handlar inte om att förneka eller trycka ned känslorna – men att vaka på att vår vrede inte leder till synder.

Psaltaren 4:5-6

Upprörs ni, så synda inte.

Säg där ni ligger på er bädd: »Var stilla!«

Ge rätta offer, förtrösta på Herren.

Psalmen får av Efesierbrevets författare en fortsatt utläggning i Efesierbrevet 4:25 där det också blir tydligt att vi hör samman med varandra. Den enes vrede får konsekvenser också i de andras liv med följdverkningar i gemenskapen.

Lägg därför bort lögnen och tala sanning, var och en till sin nästa, vi är ju varandras lemmar. Grips ni av vrede, så synda inte. Låt inte solen gå ner över er vrede. Ge inte djävulen något tillfälle.

När vi pratar om vår kallelse som kristna gör vi det ofta utifrån vad vi längtar efter och vad som skänker oss djup glädje och frid. Det är många gånger goda redskap för urskillning. Om vi ännu inte funnit svaren på kallelsen kan det någon gång och för några vara så att vi ska pröva frågan: Vad gör dig riktigt arg? Vad får dig att uttrycka att något är oacceptabelt? Det kan vara just den erfarenheten som leder dig rätt.

Ja, ökenfäderna förblir ofta tysta, ändå har deras liv och exempel lämnat ett stort avtryck och påverkar oss än i dag. Tystnaden och de få orden gjorde eremitområdet i Sketis till en magnet för tusenden under 300-talet.

Frihetsmarchen mellan Selma och Montgomery i USA, med Martin Luther King som en av förgrundsgestalterna, hade inte kommit till om det inte vore för ordets och ordens makt.

Gemensamt för båda dessa rörelser är att söka ett liv i frihet i gemenskap med alla människor, ja allt skapat.

En bön att bedja som både avslutning på året och inför det nya är att tillsammans med Edin Lövås stämma in i orden:

Låt oss förenas med Jesus Kristus och hans intressen i världen!

***

Ökenmässor i Vist kyrka

Vi har fått glädjande besked från Vist församling och är välkomna att fira ökenmässor med en ungefärlig rytm om en gång i månaden. Den dag som är möjlig utifrån församlingens övriga verksamhet är torsdagar.

Under vårterminen planerar vi att fira ökenmässor i Vist kyrka kl. 18 vid följande tillfällen:

16 januari
27 mars
24 april
19 juni

Efter mässorna blir det eftersits på restaurang El Greco som dukar upp en pizzabuffé åt oss. Det går förstås också bra att beställa annat från menyn också.

Utifrån de goda erfarenheterna av att fira ökenmässa tillsammans med barnen vid sommarlägren på Mumsmålen är tanken att mässorna i Vist blir gudstjänster för alla åldrar. Vi kommer göra ett fåtal anpassningar av mässorna så att de blir något kortare än ordinarie ordning.

Det här blir något av ett omtag när det gäller ökenmässorna i region Bjärka-Säby och vi hoppas att det är många som är beredda att återuppta eller för första gången gå in i uppgifter kring mässan. Det rör sig om allt från värdskap och ljudteknik till de liturgiska uppgifterna.

Fredagen den 7 februari kl. 19 firas ökenmässan i Vårdnäs kyrka som en del av Martin Lönnebo-symposiet. Mer information om symposiet finner du på johannesakademin.se

Ökenmässan är en offentlig del av symposiet som alla är välkomna till.

***

Stilla mässor i Treenighetens kapell

Med början i den första veckan i advent, torsdagen den 5 december, firas Stilla mässor i Treenighetens kapell på torsdagar kl. 12. De här mässorna erbjuder möjligheten att regelbundet fira mässan i dagsljus i Treenighetens kapell. Mässorna leds företrädesvis av Peter Halldorf.

***

Ikonmålar kurs

Vårdnäs Stiftsgård
28 april-2 maj 2025

Kursledare
Norberto Secchi, Monastero di Bose

Den som besökt Monastero di Bose i Italien har säkert mött broder Norberto Secchi som lagt ut ikontraditionen som förvaltas i Bose. Nu erbjuder vi på nytt möjligheten att måla en ikon under broder Norbertos vägledning på Vårdnäs Stiftsgård, strax utanför Linköping.

Kursdagarna tillsammans med broder Norberto inramas av morgonmässan och tideböner. Undervisningen sker på engelska och Norberto kommer ha kontakt med samtliga deltagare via mail inför kursen då det gäller val av motiv.

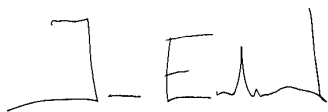

MÅNADSBREV TILL EKUMENISKA KOMMUNITETEN I BJÄRKA-SÄBY

***

Med önskan om en rik adventstid där vi förbereder oss att fira mysterierna när Gud blir människa.

Guds frid

A handwritten signature in black ink, consisting of the letters 'J', 'E', and 'W' written in a stylized, cursive-like font.